

РОЗВИТОК SOFT SKILLS ПЕДАГОГА: ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА МИСЛЕННЯ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Світлана Цюра¹, Ольга Гуменюк², Оксана Єфремова³

¹*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Туган-Барановського, 7, Львів, Україна, UA–79005
Svit.Tsura@gmail.com;*

²*Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького,
вул. Пекарська, 69, Львів, Україна, UA–79010
olhahumenyuk@ukr.net;*

³*Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького,
вул. Пекарська, 69, Львів, Україна, UA–79010
yefremova.oks@gmail.com*

На основі аналізу науково-педагогічних та нормативних джерел узагальнено, що поняття невизначеності розглядають у різному контексті та змістовій наповненості. Толерантність до невизначеності та мислення в умовах нестабільності, як частина “soft skills” педагога, що разом з іншими лежить в основі його професійної ефективності, адаптації до життєвих ситуацій, залишається актуальною для дослідників. Виокремлено важливі для педагогічної діяльності властивості, які свідчать про толерантність до невизначеності: вміння опанувати собою і не впадати в тривалий стресовий стан, психофізична стійкість, антикрихкість; уміння опанувати емоції, контролювати чи регулювати свої емоційні стани; пізнавальні й когнітивні установки, що схвалюють, позитивно забарвлюють те, що є незрозумілим, багатозадачним, нелінійним, множинним; позитивне ставлення до ситуацій, у яких потрібно діяти, брати відповідальність, знаходити шляхи розв’язання. Про інтолерантність до невизначеності – різного роду негативні відчуття – дискомфорту, загрози, невпевненості, незахищеності, недовіри до себе і навколишніх; надання переваги когнітивним стратегіям спрощення ситуацій – стереотипізації, поляризації, поспішності рішень, пошуку способів делегувати відповідальність; потреба у категоризації; дихотомічність мислення, яка спонукає до автоматичного надання пріоритету своєму, знайомому, звичному.

Визначено й проаналізовано фактори, які є умовами та характеристиками нестабільності у професійній педагогічній діяльності: полісуб’єктність освітніх процесів; вертикальність структури педагогічної взаємодії; динаміка освітніх змін і освітніх процесів, яка особливо характерна для сучасного глобального освітнього простору; зовнішня детермінованість освіти ринковими та суспільними чинниками. За результатами емпіричного дослідження (діагностика інтолерантності Баднера) з’ясовано 1. Значну перевагу середнього рівня інтолерантності/толерантності

респондентів виявлено щодо субшкал: “новизна проблеми” – 73,91 %; “складність проблеми” – 91,30; “невирішальність проблеми” – 84,05. 2. Толерантність, тобто низький рівень інтолерантності опитаних незначний: “невирішальність проблеми” 7,24 %; “складність проблеми” – 1,44; “новизна проблеми” – 2,8. 3. Щодо високого рівня інтолерантності, то виявлено, що він характерний для значної частини майбутніх педагогів лише за субшкалою “новизна проблеми” – 34,78 % – у респондентів спеціальності Дошкільна освіта та 17,39 % – спеціальності Початкова освіта. За субшкалою “складність проблеми” ці показники значно нижчі – 8,69 і 6,52 % відповідно, а за субшкалою “невирішальність проблеми” – 13,4 і 6,52 %. Отже, новизна проблеми є основним джерелом інтолерантності до невизначеності та мислення студентів в умовах стабільності.

Ключові слова: soft skills (м'які навички), педагогічна діяльність, професійна діяльність в умовах нестабільності, мислення в умовах нестабільності, толерантність до невизначеності.

Актуальність проблеми дослідження. У перелік ключових компетентностей навчання впродовж життя, визначених Європейським Союзом у 2018 р. віднесено: “literacy competence” – грамотність; “languages competence” – мовну компетентність; “mathematical competence and competence in science, technology and engineering” – математичну компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії; “digital competence” – цифрову компетентність; “personal, social and learning competence” – особисту, соціальну та навчальну компетентність; “civic competence” – громадянську компетентність; “entrepreneurship competence” – підприємницьку компетентність; “cultural awareness and expression competence” – компетентність культурної обізнаності та самовираження. Європейський словник навичок та компетенцій містить постійно оновлюваний перелік восьми груп універсальних компетентностей: організаційні, когнітивні та інформаційні, життєві, комунікативні, технічні та медіакомпетентності, підприємницькі, громадські, мовні. До життєвих компетентностей серед інших віднесені стресостійкість, емоційний інтелект, емпатія [3]. Педагогічна діяльність завжди відбувається в умовах психологічного напруження суб'єкта-організатора, одночасної активності багатьох учасників освітнього процесу, непрогнозованості дій учасників, особливо у незнайомій аудиторії. Інтолерантність до невизначеності – толерантність до невизначеності є характеристиками психіки, які значною мірою ґрунтуються на біологічно обумовлених задатках людини. Однак людина, яка обирає педагогічну професію і залишається у ній на тривалий час, змушена розвивати у собі таку якість, як толерантність до невизначеності та навички мислення в умовах нестабільності.

Мета дослідження полягає у тому, щоб на основі аналізу психолого-педагогічних джерел та емпіричних даних проаналізувати рівень інтолерантності до невизначеності та мислення в умовах нестабільності в

майбутніх педагогів як особистісних характеристик, що разом з іншими лежать в основі їх професійної ефективності.

Аналіз публікацій з проблеми дослідження. Питання універсальних (трансверсальних) компетентностей у наукових джерелах розглянуто багатьма дослідниками: О. Семенов, О. Попова, О. Кондрицька [8] проаналізували трансверсальні компетентності у вимірах партнерської взаємодії: викладач і здобувач вищої освіти; Лю Чжизян – м'які компетентності у структурі підготовки майбутніх учителів [6]; О. Біляковська – “soft skills” як необхідну складову якісної професійної підготовки майбутнього вчителя [2]; Т. Кожушкіна – міжособистісна взаємодія як складова частина “м'яких навичок” студентів педагогічного коледжу [5]; С. Наход – значущість “soft skills” для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій [7]; І. Ткачук, Н. Сосновенко – розвиток “м'яких навичок” у студентів коледжів [10]. Як один з важливих чинників працевлаштування розвиток “soft skills” у студентів розглянуто К. Коваль [4]. Зміщення акцентів з “hard skills” на “soft skills” в підвищенні професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти узагальнено Т. Смагіною. В експериментальному дослідженні О. Глазунова, Т. Волошина, В. Корольчук проаналізовано розвиток “soft skills” у майбутніх фахівців з інформаційних технологій: методи, засоби, індикатори оцінювання [7].

Поняття невизначеності розглядається у філософських, психологічних та соціальних, педагогічних розвідках у різному контексті та змістовій наповненості. Самовизначення та заданість, толерантність й нетолерантність, вибір та втеча від вибору, когнітивна інтерпретація, ризик, втрата чи збереження емоційної рівноваги, урівноваження чи дисгармонійність у соціальному контексті – частина значень, які вкладають дослідники, коли характеризують невизначеність і проблеми мислення в умовах нестабільності [9].

Інтегральна особистісна характеристика толерантності/інтолерантності до невизначеності в сучасних дослідженнях психологів та соціологів опирається на вперше сформульовані Р. Нортонем категорії невизначеності [13]. Змістове наповнення поняття толерантність до невизначеності в другій половині ХХ ст. аналізували Р. Халлман, Р. Бріслін Г. Хофстеде. Д. Мак-Лейн. Розширена класифікація невизначеностей розроблена О. Тичинським. Толерантність до невизначеності як психологічний конструкт у контексті нейропсихологічних корелятив системно проаналізував С. Литвин. В. Семиченко та К. Артюшина розглянули особливості прояву ситуацій невизначеності у діяльності студентів. За результатами їхніх досліджень з'ясовано, що у сфері інтерперсональних стосунків готовність значної частини опитаних до подолання ситуацій невизначеності недостатня, як і професійна невизначеність та готовність до її подолання, а також здатність до

продукування способів вирішення ситуацій невизначеності [9]. Водночас питання толерантності до невизначеності та мислення в умовах нестабільності, як частини “soft skills” педагога, тих, що разом з іншими лежать в основі його професійної ефективності, адаптації до життєвих ситуацій, не висвітлено у проаналізованих психолого-педагогічних джерелах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рамки кваліфікацій та освітні програми не просто розмежували предметні та загальні компетенції, а й розглядають загальні як ґрунт для розвитку фахових навичок, основу професійного вдосконалення. Співвідношення “м’яких навичок” (soft skills) та “жорстких навичок” (hard skills) формується у країнах Європейського Союзу як спрямованість цілісного розвитку професійних компетентностей – універсальних, функціональних [12]. Тому володіння ними, їх інтегрованою сукупністю отримало назву “функціональна грамотність” (functional literacy). Теоретичне осмислення різних аспектів цього питання продовжується, його метою є конкретизувати зміст поняття, тому в міжнародних документах йдеться про “трансверсальні”, “універсальні”, “ключові” компетентності, або “гнучкі, неакадемічні навички”, “соціально-емоційні навички”, “навички XXI століття”. Терміни використовують у освітніх документах урядів країн ЄС, ЮНЕСКО (“Навчання: його цінності” – “Learning: The treasure within”), Європейська комісія, ЮНІСЕФ у тексті документа “The Global Framework on Transferable Skills” – “Глобальна структура трансверсальних навичок”. Ці терміни вживають як синоніми, однак трактування їх змісту розширюється. Найновіший серед перелічених термін “трансверсальні” розглядають як “навички, необхідні для ефективної адаптації до різних життєвих ситуацій, які фахівець зможе застосувати як у професійному, так і соціальному середовищі”. У Глосарії ЮНЕСКО TVETipedia “трансверсальні навички” визначено як здатність працювати з людьми, або неакадемічні навички, навички особистої ефективності“ [8, 14,15].

Категорії невизначеності, сформульовані Р. Нортоном, дають нам уявлення про цілий спектр ймовірних ситуацій вибору, які можуть виникнути в педагогічній діяльності: множинність суджень; неточність, неповна й фрагментарна інформація; рівень ймовірності; неструктурованість; гострий дефіцит інформації; змінюваність, мінливість; суперечність; незрозумілість, недоступність [13].

За результатами аналізу джерел [8, 9, 14, 15] виокремимо важливі для педагогічної діяльності властивості, які свідчать про високу толерантність до невизначеності, це: вміння опанувати собою і не впасти в тривалий стресовий стан у вищеназваних ситуаціях чи умовах, психофізична стійкість, антикрихкість; уміння людини опанувати свої емоції та контролювати, чи регулювати, свої емоційні стани; пізнавальні й когнітивні установки, що схвалюють, позитивно забарвлюють те, що є незрозумілим, багатозадачним,

нелінійним, множинним, пропонує широкий спектр вибору, динаміку, вихід за критичні умови або із так званої зони комфорту; позитивне ставлення до ситуацій, у яких потрібно діяти, брати відповідальність, знаходити шляхи розв'язання.

Звернемо увагу на те, що толерантність до невизначеності може бути як критично високою, так і критично низькою. Потяг до яскравого проживання кризових ситуацій, почуття комфорту від подолання перешкод може розвиватися в психологічну залежність від діяльності й умов, які це пропонують.

Водночас низька толерантність до невизначеності стає перешкодою в полісуб'єктній діяльності, такій як педагогічна. У такому випадку науковці [8, 9] визначають інтолерантність до невизначеності, про яку свідчать: різного роду негативні відчуття – дискомфорту, загрози, невпевненості, незахищеності, недовіри до себе і навколишніх; надання переваги когнітивним стратегіям спрощення ситуацій – стереотипізації, поляризації, поспішності рішень, пошуку способів делегувати відповідальність; потреба у категоризації; дихотомічність мислення, яка спонукає до автоматичного надання пріоритету своєму, знайомому, звичному.

С. Баднер виокремив три характеристики невизначених ситуацій (новизна, складність, нерозв'язність) та, відповідно, три типи невизначених ситуацій: 1) нова, невідома, нестандартна (обумовлена недостатньою кількістю чи відсутністю стимулів/подразників); 2) комплексна (містить у собі занадто багато стимулів/подразників); 3) суперечлива (містить суперечливі стимули/подразники) [11]. Саме діагностику Баднера ми використали для емпіричного аналізу сприймання характеристик невизначеності ситуацій та рівня інтолерантності студентів – майбутніх педагогів.

Педагогічна діяльність – це діяльність в умовах повсякчасної нестабільності. До об'єктивних факторів, що зумовлюють нестабільність як характеристику професійних дій, відносимо такі: полісуб'єктність освітніх процесів; вертикальність педагогічної взаємодії (задана, зручна, традиційна) попри всі намагання організації партнерських дій; постійна динаміка освітніх змін і освітнього процесу; зовнішня детермінованість освіти ринковими та суспільними чинниками.

Розглянемо фактори, які є характеристиками нестабільності у професійній педагогічній діяльності.

1. Полісуб'єктність освітніх процесів як фактор нестабільності у професійній педагогічній діяльності. Для неї характерним є те, що:

- активність учасників педагогічної взаємодії може з однаковою ймовірністю рухатися як до збільшення, так і до зменшення їх взаємної конгруентності – узгодження, стану рівноваги;

- ініціатива суб'єктів діяльності – це самоорганізовуваний, самотивований процес, який природно прямує не до узгодження, а до пріоритету індивідуального;
- відповідальність учасників процесу. Для зручності розмежуємо її на внутрішню – перед собою та зовнішню – перед іншими учасниками процесу. Особиста та професійна відповідальність педагогічних працівників перебувають у стані рівноваги, до певної міри є цілим. Відповідальність здобувача освіти дворівнева – відповідальність особиста, що залежить від рівня зрілості особистості та відповідальність виконавча, яка регулюється зовнішніми впливами;
- індивідуальність (можна сказати – унікальність) ситуації суб'єктної активності. Глибока приватність відчуттів, сприйняття соціальної ситуації, мотивів і спонукань, серед яких можуть одночасно виникати бажання у взаємодії з іншими виявити себе, приховати себе, обмежити можливості іншого. Саме у професійній педагогічній діяльності, де молодий педагог опиняється наодинці з групою, повною мірою виникає толерантність до невизначеності як психологічний конструкт у контексті його нейропсихологічних корелятивів (С. Литвин). Це цілісно розкриває умови непрогнозованості, нелінійності педагогічної взаємодії, якими легко оперують досвідчені педагоги з розвиненим емоційним інтелектом і високими показниками емпатії.

2. Вертикальність структури педагогічної взаємодії (задана, зручна, традиційна, прихована, компенсована), попри усі намагання організації партнерських засад діяльності, однаково завжди присутня як постійний фактор нестабільності. Це зумовлює неврівноваженість: оцінки й самооцінки; зовнішніх реакцій і поведінки та внутрішніх процесів; авторитету соціально значущого й особисто значущого; претензій на статус, або його збереження; реакцій на неадекватні, або розцінені як неадекватні дії. У професійному середовищі вертикаль та ієрархія є обумовленими структурою діяльності, дотримання правил регулюється одночасно законом, статутом, статусом і фінансовими засобами. У педагогічній взаємодії дисципліна здобувача освіти є або умовою взаємно важливої співпраці, або просто умовою, яку педагог поставив щодо діяльності. В обох випадках це породжує свої причини для неврівноваженості діяльності, нестабільності професійної ситуації. Педагогічна діяльність, за своєю суттю – це впорядкування діяльності учня, класу, суб'єктна активність яких не є безпосередньо спрямованою на навчальну мету. Тому кожен досвідчений учитель відповідальний і вміє працювати в умовах кризи.

3. Динаміка освітніх змін й освітніх процесів, яка особливо характерна для сучасного глобального освітнього простору. Як фактор нестабільності зумовлює: перманентну дискусію поколінь (якщо не вживати термін

конфлікт) навколо цінностей, стандартів, правил, дискурсів, значень тощо. Вчителі та учні завжди є з різних поколінь; специфіку роботи диктує необхідність постійного навчання та оновлення, які є як потребою часу, так і вимогою перебування у професії.

4. Зовнішня детермінованість освіти ринковими і суспільними чинниками як фактор нестабільності є водночас одним із найбільш потужних факторів розвитку освітніх систем. Освітні зміни, ініційовані зовнішніми системами, ринковими процесами, науковими новаціями, урядовими реформами, новими суспільними дискурсами, є нормою для її розвитку у XXI ст.

З метою вивчення суб'єктних характеристик толерантності майбутніх педагогів до ситуацій невизначеності, рівня та основної причини інтолерантності було використано діагностику інтолерантності Баднера, яка складається з 16 тверджень, що пропонують респонденту ситуації вибору. Результати тесту оцінюють за трьома субшкалами. Підрахунок суми балів за окремими субшкалами дає можливість респонденту виявити для себе основне джерело інтолерантності: 1. Новизна проблеми. 2. Складність проблеми. 3. Невирішальність проблеми. В опитуванні взяли участь 69 студентів другого курсу факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка. З них 23 – здобувачі спеціальності 012 – дошкільна освіта і 46 – початкова освіта. Розглянемо результати опитування.

За першим показником інтолерантності – “новизна проблеми” (рис. 1) виявлено високий рівень інтолерантності у 34,78 % опитаних; середній – у 60,86, низький – у 4,34 %.

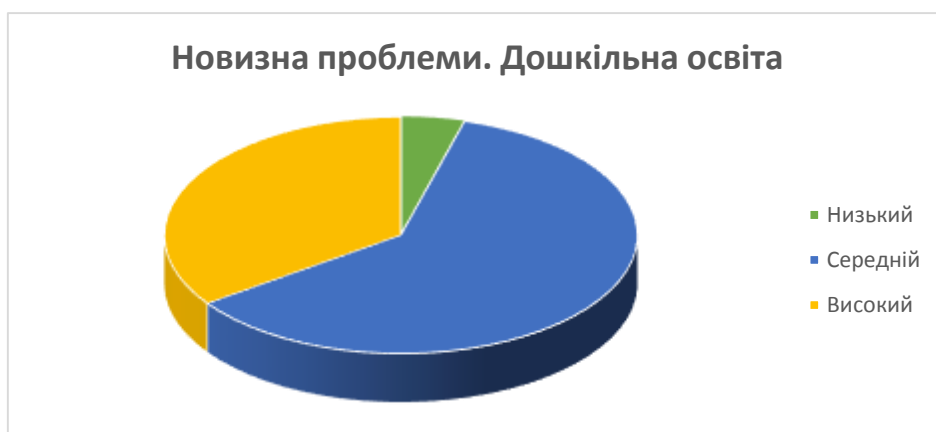

Рис.1. Новизна проблеми, спеціальність Дошкільна освіта

За показником “новизна проблеми” у студентів спеціальності Початкова освіта (рис. 2) виявлено високий рівень інтолерантності у 17,39 % опитаних; середній – у 80,43; низький – у 2,17 %.

Рис. 2. Новизна проблеми, спеціальність Початкова освіта

За другим показником “складність проблеми” (рис. 3) виявлено таке співвідношення рівнів – високий рівень інтолерантності 8,69 %; середній – 91,30; низький – 0 %.

Рис. 3. Складність проблеми, спеціальність Дошкільна освіта

За цим же показником у студентів спеціальності Початкова освіта (рис. 4) високий рівень інтолерантності – 6,52 %; середній – 91,30; низький – 2,17 %.

Рис. 4. Складність проблеми, спеціальність Початкова освіта

За третім показником “невирішальність проблеми” (рис. 5) виявлено таке співвідношення рівнів – високий 13,04 %; середній – 86,95; низький – 0 %.

Рис. 5. Невирішальність проблеми, спеціальність Дошкільна освіта

За цим же показником “не вирішальність проблеми” у студентів спеціальності Початкова освіта високий рівень інтолерантності – 6,52%; середній – 82,60%, низький – 10,86%. (Рис. 6. Не вирішальність проблеми, спеціальність Початкова освіта)

Рис. 6. Невирішальність проблеми, спеціальність Початкова освіта

Зіставлення отриманих результатів за кожною із субшкал і результатами тесту загалом дає підставу зробити такі висновки:

1. За трьома субшкалами тесту виявлено значну перевагу середнього рівня інтолерантності/толерантності респондентів, а саме шкали: “новизна проблеми” – 73,91 %; “складність проблеми” – 91,30 %; “невирішальність проблеми” – 84,05 %.

2. Низький рівень інтолерантності, тобто толерантність виявлено лише у незначній частини респондентів. Узагальнено результати для субшкали “невирішальність проблеми” – 7,24 %; субшкали “складність проблеми” – 1,44 %; та субшкали “новизна проблеми” – 2,8 %. Тобто толерування респондентами ситуацій невизначеності, нестабільності як комфортних для себе, позитивне ставлення до багатозадачності, поліваріантності немає у значної частини майбутніх педагогів.

3. Щодо високого рівня інтолерантності, то виявлено, що він характерний для значної частини майбутніх педагогів лише за субшкалою “новизна проблеми” – 34,78 % – у респондентів спеціальності Дошкільна освіта та 17,39 % – спеціальності Початкова освіта. За субшкалою “складність проблеми” ці показники значно нижчі – 8,69 і 6,52 %, відповідно, а за субшкалою “невирішальність проблеми” – 13,4 і 6,52 %. Отже, новизна проблеми є основним джерелом інтолерантності до невизначеності та мислення студентів в умовах стабільності.

Висновки. Визначено та проаналізовано фактори, які є умовами та характеристиками нестабільності у професійній педагогічній діяльності: полісуб’єктність освітніх процесів; вертикальність структури педагогічної взаємодії; динаміка освітніх змін, яка особливо характерна для сучасного глобального простору; зовнішня детермінованість освіти ринковими та суспільними чинниками. З метою вивчення суб’єктних характеристик толерантності майбутніх педагогів до ситуацій невизначеності, рівня та основної причини інтолерантності було використано діагностику С. Баднера,

а також виявлено, що основним джерелом інтолерантності та мислення студентів в умовах нестабільності є новизна проблеми. Для цілісності трактування особливостей розвитку у студентів досвіду діяльності в умовах нестабільності доцільно провести повторне вимірювання показників інтолерантності до невизначеності після проходження студентами педагогічної практики.

1. Глазунова О. Г., Волошина Т. В., Корольчук В. І. Розвиток «soft skills» у майбутніх фахівців з інформаційних технологій: методи, засоби, індикатори оцінювання. Електронне наукове фахове видання: Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. С. 93–106. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s8>

2. Біляковська О. О. «Soft skills» як необхідна складова якісної професійної підготовки майбутнього вчителя // Prace naukowe Akademii im. J. Długoszawa Częstochowie. Rocznik polsko-ukrainski. Częstochowa. 2018. Т. XX. S. 175–186.

3. Європейський словник навичок та компетенцій. Режим доступу : <http://disco-tools.eu/>

4. Коваль К. О. Розвиток ‘soft skills’ у студентів – один з важливих чинників працевлаштування // Вісник ВПІ. 2015. Вип. 2. С. 162–167.

5. Кожушкіна Т. Л. Міжособистісна взаємодія як складова частина «soft skills» студентів педагогічного коледжу. Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. 2018. Вип. 63. С. 77–81.

6. Лю Чжизян. М’які компетентності у структурі підготовки майбутніх вчителів // Вісник національного університету “Чернігівський колегіум” імені Т. Г. Шевченка. Сер. : Педагогічні науки / Нац. ун-т “Чернігів. колегіум” ім. Т. Г. Шевченка ; [голов. ред. М. О. Носко]. Чернігів, 2020. Вип. 7 (163). С. 110–114.

7. Наход С. А. Значущість «Soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи. 2018. № 63. С. 131–135.

8. Семенов О. М., Попова О. А., Кондрицька О. І. Трансверсальні компетентності у вимірах партнерської взаємодії: викладач і здобувач вищої освіти // Академічні студії. Серія : Педагогіка. 2021. Вип. 3. Ч. 1. Режим доступу : – <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/11734/1/67-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-120-1-10-20211117.pdf>

9. Семиченко В., Артюшина К. Проблема невизначеності у теорії та практиці вищої школи // Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Педагогіка. Психологія : зб. наук. праць Київ : Національний авіаційний університет, 2019. Вип. 2(15). С. 141–152.

10. Ткачук І. І., Сосновенко Н. В. Розвиток «М'які навички» у студентів коледжів. Професійна освіта. 2019. № 3 (84). С. 16–18.

11. Budner S. Intolerance of ambiguity as a personality variable <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-6494.1962.tb02303.x>

12. Welldone (2017). What is Soft Skills? What's the difference between Soft and Hard Skills? <https://www.welldone.org.ua/shho-take-soft-skills-v-chomu-riznitsya-soft-i-hard-skills/>.

13. Norton R. W. (1975). Measurement of Ambiguity Tolerance // Journal of Personality Assessment, 39, 607–619. http://dx.doi.org/10.1207/s15327752jpa3906_11

14. Transferable Skills. The University of Manchester Retrieved from <https://www.careers.manchester.ac.uk/findjobs/skills>.

15. Transversal competences in education policy and practice. UNESCO Bangkok Office (Phase I): regional synthesis report. 2015. 71 p. <https://bangkok.unesco.org/content/assessment-transversal-competencies-policy-and-practice-asiapacific-region>.

Стаття: надійшла до редколегії 16.06.2022

доопрацьована 08.07.2022

прийнята до друку 11.07.2022

DEVELOPMENT OF EDUCATORS' SOFT SKILLS: TOLERANCE TO UNCERTAINTY AND THINKING IN CONDITIONS OF INSTABILITY

Svitlana Tsyura¹, Olga Humenyuk², Oksana Yefremova³

¹ Ivan Franko National University of Lviv,
Tuhan-Baranovskoho Str., 7, Lviv, Ukraine, UA–79005
Svit.Tsura@gmail.com;

² Danylo Halytsky Lviv National Medical University,
Pekarska Str., 69, Lviv, Ukraine, UA–79010
olhahumenyuk@ukr.net;

³ Danylo Halytsky Lviv National Medical University,
Pekarska Str., 69, Lviv, Ukraine, UA–79010
yefremova.oks@gmail.com

Based on the analysis of scientific, pedagogical and regulatory sources, it is summarised that the concept of uncertainty is considered in different contexts and meanings. Tolerance for uncertainty and thinking in conditions of instability as part of the “soft skills” of educators, which, along with other skills, underlies their professional

effectiveness, adaptation to life situations, remains relevant for researchers. Properties that are important for pedagogical activity are highlighted, which indicate tolerance to uncertainty: the ability to control oneself and not fall into a prolonged state of stress, psychophysical stability, anti-fragility; the ability to master emotions, to control or regulate one's emotional states; cognitive attitudes that approve, positively colour what is incomprehensible, multitasking, non-linear or multiple; a positive attitude towards situations in which one needs to act, take responsibility, and find solutions. It also deals with intolerance to uncertainty – various negative feelings – discomfort, threat, insecurity, mistrust of oneself and others; giving preference to cognitive strategies in order to simplify situations – stereotyping, polarisation, rushing decisions, finding ways to delegate responsibility, the need for categorisation, dichotomy of thinking, which prompts to automatically give priority to one's own, familiar and usual.

Factors that are the conditions and characteristics of instability in professional pedagogical activity have been identified and analysed: poly-subjectivity of educational processes; verticality of the structure of pedagogical interaction; the dynamics of educational changes and educational processes, which is particularly typical of the modern global educational space; external determinism of education by market and social factors. Based on the results of the empirical research (diagnosis of intolerance by Badner), it was found out that: 1. A significant advantage of the average level of intolerance/tolerance of the respondents was found in relation to the subscales: “novelty of the problem” – 73.91 %; “complexity of the problem” – 91.30; “insolvability of the problem” – 84.05; 2. Tolerance, that is, the low level of intolerance of the interviewees is insignificant: “insolvability of the problem” – 7.24 %; “complexity of the problem” – 1.44; “novelty of the problem” – 2.8; 3. As for the high level of intolerance, it was found that it is characteristic of a significant part of future teachers only according to the subscale “novelty of the problem” – 34.78 % – in the respondents of the Preschool Education specialty, and 17.39 % – of the Primary Education specialty. According to the “complexity of the problem” subscale, these indicators are much lower: 8.69 % and 6.52 %, respectively, and according to the “insolvability of the problem” subscale, they are 13.4 % and 6.52 %. Thus, the novelty of the problem is the main source of intolerance to uncertainty and thinking of students in conditions of stability.

Keywords: soft skills; pedagogical activity; professional activity in conditions of instability; thinking in conditions of instability; tolerance to uncertainty.